Balkan Yarımadası'nın Jeopolitiği

Yrd. Doç. Dr. Halil Kurt[1] **Ayşe Yaşar**[2]

[1]Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, hkurt@marmara.edu.tr

[2] Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Bölümü Doktora Öğrencisi, yasar.ayse@outlook.com.tr

Özet: Balkan yarımadası Avrupa'nın beş büyük yarımadasından biridir. Avrupa ve Asya arasındaki köprü görevi; Ortadoğu, Avrupa ve Akdeniz arasındaki bağlantıyı temin eden stratejik ve jeopolitik konumuyla Balkanlar oldukça önemli bir yere sahiptir. Coğrafi ve beşeri özellikleri incelendiğinde görülmektedir ki Balkanlar, birçok küresel ve bölgesel güç için önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Bu bağlamda tarih boyunca birçok ülke Balkanlar'da etkili olmaya çalışmış, politikalarını buna göre şekillendirmiştir. Günümüzde hala birçok küresel ve bölgesel gücün bölgedeki etkinliğini arttırma gayreti içinde olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Balkan yarımadasının jeopolitik konumunu ve önemini teşkil eden coğrafi, beşeri ve tarihi unsurları irdeleyerek günümüzde yarımadanın çeşitli ülkeler açısından jeopolitik önemini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Jeopolitik, Coğrafi Konum, Etnisite.

Geopolitic of Balkan Peninsula

Absract: Balkan peninsula is one of the five big peninsulas of Europe. With bashir and geographical characteristics examined, Balkans has constitutes an important geopolitical position for many of global and regional powers. In this context, throughout the history most of the countries have struggled to be effective in the Balkans and they have formed their politics according to that. Today, it seems that regional and global powers still struggle to be effective on the terrain. The aim of this study is to reveal the geopoliticaly significance of region for various countries by examining Balkan peninsula's geopolitical position and importance that involves in geographical, bashir and historical components.

Keywords: The Balkans, Geopolitic, Geographical Location, Ethnicity.

GİRİŞ

Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Balkan Yarımadası, jeopolitiğin değişen ve değişmeyen unsurları çerçevesinde incelendiğinde, oldukça önemli bir konuma sahip olduğu görülür. Coğrafi konumu, etnik, dini ve mezhep yapısı, tarih boyunca önemli birçok olaya ve güç mücadelesine sahne oluşu ile Balkanlar, her dönemde büyük güçlerin üzerinde nüfuz sahibi olmak istedikleri bir bölge olmuştur. Bu cümleden hareketle denilebilir ki, Balkan Yarımadası her bir küresel ve bölgesel güç için ayrı öneme sahiptir. Balkanlar tarih boyunca Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Rus Çarlığı, İngiltere, Fransa, İtalya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun karşılaştığı ve etki alanlarının çakıştığı bir bölge olarak birçok savaşa da ev sahipliği yapmıştır.

Son yüzyıl içerisinde dünyada sınırları en fazla değişen ve yeni devletlerin ortaya çıktığı bölgelerin başında Balkan yarımadası gelmektedir. Osmanlı'nın Balkan coğrafyasını büyük ölçüde kaybetmesinden sonra vuku bulan I. ve II. Dünya savaşları Balkan coğrafyasının siyasi haritasında sürekli değişmelere sebep olmuştur. Soğuk savaş döneminde (1945-1990) Doğu ve Batı blokları arasında paylaşılan ve nispeten istikrarlı bir dönem geçiren Balkan yarımadası, SSCB'nin dağılması ve Yugoslavya'nın parçalanma sürecine girmesiyle 1990'lı yıllarda tekrar kanlı hesaplaşmalara sahne olmuştur.

Balkan Coğrafyası üzerinde bugün de nüfuz mücadelesi devam etmektedir. Almanya'nın başat rol aldığı Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu, Türkiye ve okyanus ötesinden bölgeye müdahil olan ABD, yarımadaya farklı gerekçelerle de olsa kendi perspektiflerinden jeopolitik önem atfetmekte, Balkan politikalarını bu öneme göre şekillendirmektedir.

1. JEOPOLİTİK

Jeopolitik; bir yandan genel olarak dünya coğrafyasını, coğrafi yapıyı oluşturan çeşitli unsurları incelerken; diğer yandan tüm bunların ülke, bölge, dünya bağlamında güç ve hareket tarzı olarak kullanılmasına dair incelemeler yapar. Bugün var olan ve gelecekte var olabilecek siyasi güç ile amaçlar ilişkisini; coğrafi gücü, özellikleri ve kapasiteyi esas alarak inceler. Ayrıca bu doğrultuda elde ettiği hedeflere ulaşmak için şart ve aşamaları belirler. Jeopolitik; coğrafya, tarih, teknoloji, demografi, ekonomi ve siyaset bilimlerinden elde edilen verileri zamanın ruhu ve gerekleri doğrultusunda analiz eder. Bu analiz sonucunda ulaştığı güç unsurlarının en etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilmesini, geliştirilmesini ve kullanılmasını temin ederek politika ve hareket tarzlarının belirlenmesi bilimidir (Sandıklı, 2011: 1-2). Jeopolitik bu doğrultuda öncelikle, üzerinde çalışılan alanı dünya üzerindeki yeri, konumu, şekli, küresel ve bölgesel güç merkezlerine göre konumu gibi değişmeyen unsurlarıyla birlikte; ekonomik yapı, sosyo-kültürel özellikler, siyasi ve askeri yapı gibi değişen unsurlar çerçevesinde inceleyerek mevcut durumu ortaya koyar. Bu mevcut durumu küresel ve bölgesel güç dağılımı çerçevesinde inceleyerek yer ve politika arasındaki bağlantıyı açıklar.

2. JEOPOLİTİĞİN DEĞİŞMEYEN UNSURLARI ÇERÇEVESİNDE BALKAN YARIMADASI

2.1. Balkan Yarımadası'nın Coğrafi-Jeopolitik Konumu

Balkan kelimesi "sık ormanlarla örtülü engebeli arazi", "dağlar silsilesi", "sarp, geçit vermez, dağlık arazi" anlamlarına gelen Türkçe kökenli bir kelimedir. Meriç ve Tuna nehirleri arasında uzanan dağ sırasına bu adı Türkler vermiştir. Fakat Öztuna'ya göre yarımadaya bu ismi veren Türkler değil, Avrupalı coğrafyacılardır ve Osmanlı'nın bu bölgeye verdiği isim Rumeli'dir (Öztuna, 2006: 11-17).

Balkanlar olarak isimlendirilen bölge, Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan bir yarımadadır. Avrupa'dan Asya kıtasına geçişi temin eden Balkan Yarımadası'na göz atıldığında dağlar ve nehirler dikkati çeker (Kaçmaz, 2014: 1). Bu yarımadanın doğu ve güneydoğu sınırlarını Karadeniz, Marmara ve Ege denizleri; güneybatı ve batı sınırlarını ise İyon ve Adriyatik denizleri oluşturur. Bölgenin kuzey sınırı hakkında ise kesin bir görüş birliğine varılmış değildir. Bu sınırın Tuna ve Drava nehirleri ile Karpat Dağlarının doğusundan geçtiği şeklinde iki ayrı görüş mevcuttur (Karpat, 1993: 25). Balkanların kuzey sınırını Tuna nehrinden geçiren birinci görüşe göre Balkan Yarımadası'nın yüzölçümü 524,701 km²'dir. Nehirlerin esas alındığı bu doğal ve tarihi sınır kapsamında İtalya'nın % 0,2'si, Slovenya'nın % 27'si, Romanya'nın % 9'u Balkan coğrafyası içinde kalmaktadır (Kodaman ve Birsel, 2015: 52). Karpat Dağlarının doğusundan geçiren ikinci görüşe göre ise siyasi sınırlar esas alındığında 834,416 km²'dir (Kurt, 2015: 972).

Yarımadanın coğrafi konumuna bakıldığında jeopolitik ve stratejik öneme sahip olduğu görülmektedir. Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan lokasyonu ile Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan bir geçiş yolu görevini üstlenmektedir. Yarımadaya hem denizden hem karadan giriş bulunması onu başta askeri olmak üzere politik, kültürel vs. gibi birçok alanda coğrafi olarak her yönden akın ve etkilere maruz bırakmıştır. Tarih boyunca birçok imparatorluk yarımadanın bu jeopolitik ve stratejik öneminden faydalanmıştır (Hupchick, 2002: 3). Aynı zamanda yarımadanın bu merkezi konumu; tarih boyunca büyük devletlerin mücadele ve savaş alanı olmasına, bölge üzerinde hâkim olan güçlerin birçok kez değişmesine; siyasi, kültürel ve demografik özelliklerinin etkilenmesine yol açmıştır (şekil:1).

Şekil 1: Balkan Yarımadası'nın Siyasi Haritası

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı

Bölgenin Avrupa, Rusya ve Türkiye'yi birbirine bağlaması; Adriyatik, Adalar (Ege), İyon denizi ve Karadeniz vasıtasıyla açık denizlere çıkış imkânı sağlaması, yine Karadeniz üzerinden Kafkaslara ve Hazar enerji havzasına en yakın ulaşımı sağlaması gibi özellikleri yarımadanın jeopolitik önemini bir kat daha arttırmaktadır. Tüm bu özelliklerinden dolayı tarih boyunca yarımadaya Türkiye, Rusya ve Avrupa tarafından ayrı bir önem atfedilmiştir.

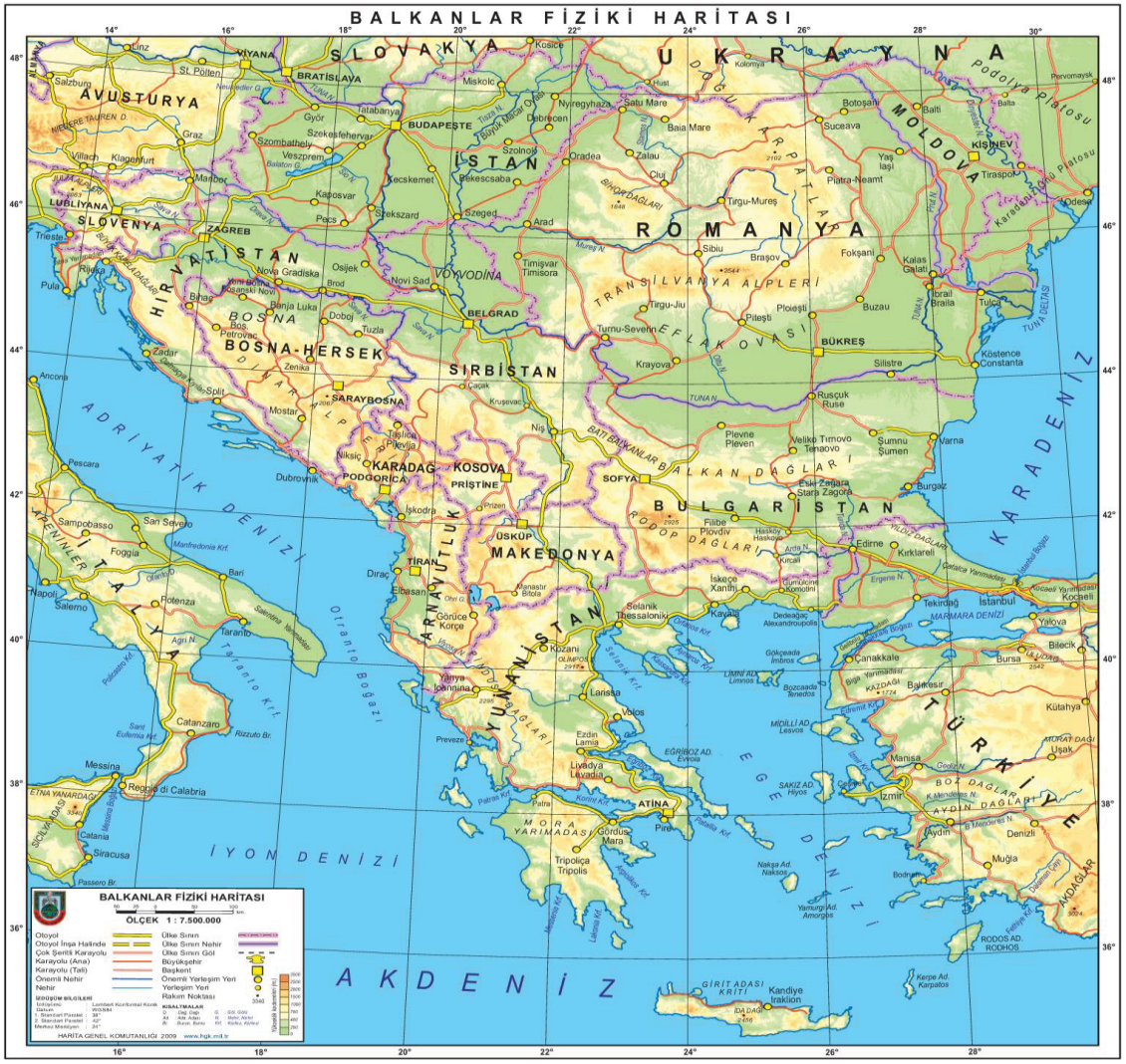
2.2. Balkan Yarımadası'nın Fiziki Coğrafya Özellikleri

Yarımadanın en dikkat çeken fiziki coğrafya özelliği dağlık yapısıdır. Batıda Adriyatik denizinin Dalmaçya tipi çok girintili çıkıntılı kıyılarına paralel kuzeybatı-güneydoğu istikametinde uzanan Dinar Alpleri, bölgenin doğusundaki Karpat dağları, güneydoğusundaki Balkan ve Rodop dağları ile güneydoğudaki

Pindus dağları bölgenin başlıca dağlık kütlelerini oluşturmaktadır. Yarımada güneydoğudan Adalar (Ege) denizi ve Marmara denizi; doğudan Karadeniz, güneyden ve batıdan Akdeniz ile Adriyatik denizi, kuzeyden Tuna ve Sava nehirlerinin geçtiği ovalarla çevrilidir. Drava ve Sava nehirleri arasındaki ovanın yanı sıra Sırbistan-Romanya sınırında bulunan Sırbistan'ın kuzeybatısındaki Erdel (Transilvanya) Romanya'nın en önemli ovasıdır. Demirkapı'dan sonra Tuna vadisi boyunca oldukça geniş ve verimli ova yer almaktadır. Tuna nehrinin oluşturduğu delta ovası bu ovanın devamı niteliğindedir.

Bölge su kaynakları yönünden de oldukça zengindir. Kuzeyde Tuna ve Sava ile bunların kolları olan Kupa, Bosna, Drina, Morova ve Iskar Karadeniz'e dökülmektedir. Güneydeki Drin, Nestos, Struma, Vardar ve Meriç ise Adriya ile Ege denizlerine boşalmaktadır (Yiğit, 2015: 944). Tuna Nehri 2888 km. ile Balkan Yarımadası'nın en uzun, Avrupa kıtasının Volga Nehri'nden sonra ikinci en uzun akarsuyudur ve toplamda 10 ülkeden geçerek Karadeniz'e dökülmektedir. Balkanlarda ayrıca birçok göl yer almaktadır. Göller daha çok tektonik ve karstik kökenlidir. Kuzeyde Arnavutluk-Karadağ arasında İşkodra Gölü 368 km²'lik alanı ile Balkanlar'ın yüzölçümü en büyük gölü, Makedonya-Arnavutluk arasında yer alan Ohri Gölü ise en derin (288 m.) gölüdür. Prespa Gölü ise üç ülkenin (Makedonya, Yunanistan ve Arnavutluk) sınırları arasında yer almaktadır. Bunların dışında yarımadanın kuzey ve kuzeydoğusunda dağlık sahaların olduğu yüksek kesimlerde küçük alp tipi göller de bulunmaktadır(şekil:2).

Şekil 2: Balkan Yarımadasının Fiziki Haritası

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı

Balkan Yarımadası'nın iklimi üzerinde topografya, hava kütlelerinin yönü, enlem, bakı, vb. faktörler oldukça etkilidir. Yarımadanın 40. paralelin kuzeyinde kalan orta ve kuzey kesiminde yağışlar bütün mevsimlerde görülmekle beraber kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar sıcak geçer. Güneyde Akdeniz ikliminin etkili olduğu sahalarda ise yazlar sıcak-kurak, kışlar nispeten daha ılıman ve yağışlı geçmektedir.

3. JEOPOLİTİĞİN DEĞİŞEN UNSURLARI ÇERÇEVESİNDE BALKAN YARIMADASI

3.1. Balkan Yarımadası'nın Nüfusu

Günümüzde Balkan Yarımadası'nda Arnavutluk, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Türkiye (Trakya Yarımadası'nın Doğu Trakya kısmı) ve Kosova yer almaktadır. Oldukça farklı, çeşitli ve karmaşık demografik özelliklere sahip olan Balkan Yarımadası'nın jeopolitiğini coğrafi unsurlar kadar beşeri unsurlar da etkilemektedir (Karpat, 1993: 27). Ayrıca yarımadanın batısı ve güneyindeki sarp dağlar toplumlar arası etkileşimi zorlaştırdığı için hemen her bölgede kendine özgü din, dil ve kültür grupları ortaya çıkmıştır (İlhan, 1999: 77-83). Yarımadaya hemen her yönden girişin kolay olması ise bölgenin tarih boyunca birçok akın ve istilalara maruz kalmasına sebebiyet vermiştir. Kuzeybatıdaki ovalar Orta Avrupa'dan, kuzeydoğudaki Boğdan koridoru vasıtasıyla Ukrayna bozkırlarından, İstanbul ve Çanakkale Boğazları Anadolu'dan, Yunanistan ve Dalmaçya kıyıları Akdeniz ve Adriya denizinden Balkan topraklarına girmeyi kolaylaştırır. Bu her yönden giriş kolaylığı tarih boyunca Güney ve Orta Avrupa, Asya ve Yakındoğu'dan çeşitli grupların ve bunların etnik ve kültürel etkilerinin bölgeye taşınmasını kolaylaştırmıştır (Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını, 1993: 8).

Soğuk Savaş döneminde (1945-1990) Balkan ülkelerinin nüfusu genel olarak artmasına rağmen, SSCB'nin dağılması sonucu, Yugoslavya'nın da parçalanması sürecine girmesiyle 1990 yılından itibaren çoğu Balkan ülkesinin nüfusu azalmaya başladı. Balkan Coğrafyasından dış ülkelere olan göçler dışında, bölge ülkelerinin genelinde doğum oranlarının dünya ortalamasının altında seyretmesi, ve son yıllarda daha da azalması neticesinde Bulgaristan ve Romanya gibi ülkeler son çeyrek yüzyılda dünyada en fazla nüfusu azalan ülkelerin başında yer almaktadır. Bosna-Hersek'te ise yaşanan iç savaş ve göçler nüfus azalmasında en etkili faktördür (Tablo:1). Balkan ülkelerinin (Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki toprakları hariç) nüfusu 1995 yılında 69,40 milyon iken, 2005 yılında 67,40 milyona, 2011 yılında 65,70 milyona, 2017 yılında ise 62,03 milyona düşmüştür. Bölgede 1990 sonrası yaşanan savaşlar, ülke içi iç çatışmalar, ekonomik sıkıntılar, AB üyesi ülkelerin serbest dolaşım hakkı vb. sebeplerle ülke dışına (genelde Batı Avrupa'ya) olan göçler nüfusun azalmasında önemli bir faktördür. Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki toprakları ile birlikte Balkan ülkelerinin toplam nüfusu ise 2011 yılında 76.142,638 kişidir (Kurt, 2012: 494). Balkan Coğrafyasının genelinde nüfus azalırken Türkiye'nin sınırlarında kalan Doğu Trakya'da ise nüfus artmaktadır. Bunda Anadolu ve Balkanlardan İstanbul'un Avrupa yakası ve Tekirdağ'a olan göçler etkili olmuştur.

Tablo:1 Balkan Ülkelerinin Genel Nüfus Özellikleri

Sıra	Ülke	Başkent	Nüfus (2017)	Kadın Başına Ortalama Doğurganlık	Nüfus Artış Hızı %
1	Türkiye	Ankara	80.810.525	2.01	**1.58**
2	Romanya	Bükreş	19.679.000	1.35	-0.56
3	Yunanistan	Atina	10.768.477	1.43	-0.40
4	Bulgaristan	Sofya	7.085.000	1.46	-0.62
5	Sırbistan	Belgrat	7.182.862	1.44	-0.40
6	Hırvatistan	Zagreb	4.189.000	1.40	-0.43
7	Bosna-Hersek	Saraybosna	3.507.000	1.30	-1.03
8	Arnavutluk	Tiran	2.930.000	1.51	-0.12
9	Makedonya	Üsküp	2.083.000	1.60	-0.08
10	Slovenya	Lübliana	2.080.000	1.36	**0.29**
11	Kosova	Priştina	1.895.250	2.03	**0.80**
12	Karadağ	Podgoritsa	629.000	1.68	**0.12**
	Toplam		**142.839.114**		

Kaynak: https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/

Balkan ülkeleri ekonomik kalkınmışlık bakımından Avrupa'nın en az gelişmiş kısmını oluşturmaktadır. Bu yüzden Balkan ülkelerinin genelinde kır nüfusu oranı diğer Avrupa ülkelerindeki kır nüfusu oranından daha yüksektir. Fakat şehir nüfusu kırsal kesimden şehirlere olan yoğun göç hareketleri sebebiyle hızla artmaktadır. Balkan coğrafyasında en fazla nüfusa sahip olan şehirlerin birçoğu aynı zamanda bulundukları ülkelere başkentlik yapmaktadır (Kurt, 2015: 975). İstanbul, Atina, Bükreş, Belgrat, Sofya, Üsküp, Selanik, Zagreb ve Tiran Balkan yarımadasındaki başlıca büyük şehirlerdir. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkentlik yapmış olan bölgenin en büyük şehri olan İstanbul, günümüzde de Balkan *Coğrafyasının* en önemli cazibe merkezidir.

3.2. Balkan Yarımadasında Nüfusun Etnik Yapısı

Balkan ülkelerinde yaşayan nüfusun etnik yapısı ülkelere göre değişmekle birlikte genelde kozmopolit bir özellik gösterir. Başlıca etnik gruplar Slavlar (Güney Slavları), Rumenler, Türkler, Arnavutlar, Yunanlar, Bulgarlar, Balkan Çingeneleri, Torbeşler, Gagavuzlar, Ulahlar, Pomaklar ve Gorani'lerdir. Bunlardan en fazla nüfusa sahip olanlar Slavlar, Rumenler, Türkler ve Arnavut'lardır (Kurt, 2012: 496-498).

Etnik bakımdan Balkanlar'ın en büyük grubunu oluşturan Güney Slavlarının aralarında dil ve kültür bakımından birlik bulunmasına rağmen dini ve mezhep olarak birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bunlardan Sırplar, Karadağlılar, Bulgarlar ve Makedonlar Hristiyanlığın Ortodoks mezhebine mensupken; Hırvatlar ve Slovenler Katolik mezhebine mensuptur. Boşnaklar, Torbeşler ve Pomaklar ise Müslümandır. Az sayıda Slav ise Hristiyanlığın Protestanlık mezhebine mensuptur. Balkan Yarımadası'ndaki 76 milyonluk nüfusun üçte biri Slavlardan oluşmaktadır. Yaklaşık 25 milyon kişilik Güney Slavları, yarımadanın en fazla nüfusa sahip etnik grubudur (Kurt, 2012: 494). Güney Slavlarından kabul edilen Bulgarlar ise esasen Ugur (Ogur) kabilesine mensup olmakla beraber Slavların ardından Balkan yarımadasına geçişlerinden kısa bir süre sonra Slavlaşmışlar ve Ortodoksluğu benimsemişlerdir.

Rumenler ise büyük bir bölümü Balkanlar'da ve Doğu Avrupa'da yaşayan, Balkanlar'ın ikinci büyük etnik grubudur. Osmanlı döneminde Rumenlere 'yabancı' manasına gelen 'Ulah' veya 'Vlak' isimleri verilmiştir. Romanya nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Rumenler Moldovalılarla etnik ve dil bakımından akrabadırlar. Dünya genelinde 23,5 milyon nüfusa sahip Rumenlerin büyük bir kısmı Romanya'da (16 milyon) yaşamaktadır. Moldova da önemli miktarda Rumen'e ev sahipliği yapmaktadır (yaklaşık 3 milyon). Balkan coğrafyasında toplamda 19 milyon 685 bin civarında nüfusu olan Rumenler ayrıca ABD, İspanya ve İtalya'da da 1 milyona yakın nüfusa sahiptir (Kurt, 2012: 494).

Balkan coğrafyasında üçüncü büyük etnik grubu teşkil eden Türklerin bölgedeki varlığı ilk olarak, M.Ö 2. yüzyıldaki İskit Türkleri ve Orta Asya'dan göç eden kavimlere dayanmaktadır. M.S. 4, 5, 9 ve 11. yüzyıllarda Hunlar, Avarlar, Peçenekler ve Kuman Türkleri göçlerle yarımadaya gelerek yerleşmeye başlamışlardır. Osmanlı Devleti'nin yarımadaya yerleşmesi 1363 ile 1389 yılları arasını kapsamakta ise de Osmanlı'nın Balkanlardaki fetihlerinden önce Anadolu'dan bölgeye göç eden Müslüman ve Türklerin olduğu ileri sürülmektedir. Osmanlı Devleti'nin yarımadaya geçişinden itibaren uyguladığı iskân politikası çerçevesinde bölgedeki Türk ve Müslüman nüfusu artmıştır. Osmanlı'nın bölgeden çekilmesinden itibaren ise Türkler ve bazı Müslüman gruplar Balkanlar'dan göç etmeye başlamıştır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin bölgedeki etkisinin azalmasından ve devletin yıkılışından itibaren yarımadadaki Türk nüfusu azalmıştır. 19. yüzyılın başlarından itibaren hız kazanan bu göçler 20.yüzyılın sonlarına kadar aralıklarla devam etmiştir. Balkanlar'da Türklerin ve Müslümanların yaşadıkları ve göçlerle beraber geride bıraktıkları topraklar esasen, Müslümanların en büyük inanç grubunu oluşturduğu alanlardı. 1911 yılına kadar Balkanlar, Türklerin 500 yıldan fazla süredir yerleşik olduğu bir bölgeydi. Osmanlı'dan yüzyıllar önce çeşitli Türk kavimlerinin yarımadaya olan göçleri de dikkate alındığında görülmektedir ki Türklerin ve Müslümanların, Balkan Yarımadası'nın asli unsurları olmadığı iddiaları doğru değildir (McCarthy, 2002: 41). Osmanlı Devleti'nin çekilişiyle beraber yarımadadaki Türk nüfusunun azalışının başlıca nedenleri; çeşitli Balkan ülkelerindeki baskı ve asimilasyon politikaları nedeniyle olan göçler, Türkiye ile bazı Balkan ülkeleri arasındaki nüfus mübadeleleri ve Türklere karşı yürütülen etnik temizlik hareketleridir (Yenigün, 2008: 501-503). Bugün Türkiye'nin Balkan Yarımadası içinde kalan toprakları ile beraber bölgede yaklaşık 13 milyon Türk yaşamaktadır (Kurt, 2015: 981). Türkiye topraklarındaki nüfus çıkarıldığında ise yaklaşık 1,5 milyon Türk, çeşitli Balkan ülkelerinde azınlık olarak varlıklarını sürdürmektedir. Bu ülkelerde yaşayan Türk

azınlıklar yüzyıllardır bölgenin otokton (yerli, yerleşik) Türk varlığını oluşturmaktadır (Yenigün, 2008: 503). Bulgaristan'da 800 bin, Makedonya'da 80-100 bin, Yunanistan'da 150 bin civarı Türk bulunmaktadır. Ayrıca Bosna-Hersek ve Sırbistan'da da bir miktar Türk nüfusu bulunmaktadır. Bu sayılan Balkan ülkelerindeki Türk nüfusu Müslüman iken, bölgedeki varlıkları 8. yüzyıla kadar inen Gagavuz Türkleri Ortodoks Hristiyan'dırlar. Bugün Moldova'da 160 bin, Ukrayna'da 32 bin, Yunanistan'da 30 bin, Türkiye'de 15 bin, Bulgaristan'da 3 bin ve Romanya'da 1500 civarında Gagavuz yaşamaktadır (Kurt, 2015: 981-983). Günümüzde Balkan ülkelerindeki Türkler yaşadıkları ülkelerde çeşitli siyasi partiler ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla ekonomik, dini ve sosyo-kültürel sorunlarını çözmek amacıyla mücadele vermektedirler (Yenigün, 2008: 511).

Yunanlar veya Grekler Helen soyundan gelen, günümüzde çoğunlukla Yunanistan'da yaşayan ve Yunanca dilini konuşan, bölgenin en eski halklarından biridir. Yunanlar uzunca bir süre Osmanlı hâkimiyetinde yaşamış ve 1829 yılında bağımsız olmuşlardır. 1923-24 yıllarında Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi ile Türkiye'den 1,2 milyon Rum Yunanistan'a, Yunanistan'dan 500 bin Türk Türkiye'ye gönderildi. Günümüzde 10 milyon 787 bin kişilik bir nüfusa sahip olan Yunanistan'ın % 95'ini Yunanlar oluşturmaktadır. Ayrıca Avrupa, Kuzey ve Güney Amerika ile Avustralya'da önemli miktarda Yunan nüfusu bulunmaktadır. Yunanların çok büyük bir kısmı Hristiyan Ortodoks'tur ve Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlıdır (Kurt, 2015: 981).

Balkanlar'ın en eski halklarından ve en otokton (yerli) etnik gruplarından birini teşkil eden Arnavutların kökeninin İliryalılara dayandığı kabul edilmektedir. 15. yüzyılda İslamiyet'i kabul eden Arnavutlar; İlirya, Trakya, Latin, Slav ve Türk dillerinin karışımı olan Arnavutça dilini konuşmaktadırlar. Bugün 10 milyon civarında nüfusa sahip olan Arnavutların yaklaşık üçte biri Arnavutluk'ta, 1 milyon 800 bini Kosova'da, 510 bini Makedonya'da, 500 bini Türkiye'de, 275 bini Yunanistan'da ve 30 bini Karadağ'da yaşamaktadır (Kurt, 2015: 981).

Yukarıda sayılan büyük etnik gruplar dışında Balkan Yarımadası'nda Çingeneler, Pomaklar, Torbeşler gibi gruplar da mevcuttur. Bunlardan Çingeneler daha çok Romanya, Macaristan, Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'da yaşarlar. Torbeşler çoğunlukla Makedonya'nın güneyinde ve batısında, Kosova'da; daha az olmakla beraber Sırbistan, Karadağ, Türkiye ve Yunanistan'da yaşamakta olup, Müslümandırlar. Pomaklar ise çoğunlukla Bulgaristan'ın güneyinde Rodop Dağları'nda, Makedonya'nın doğusunda, Türkiye'nin Trakya bölgesinde ve batısında yaşamakta olan Müslüman bir etnik gruptur. Yaklaşık 40 bin nüfusa sahip oldukları tahmin edilmektedir (Kurt, 2015: 982-984).

3.3. Balkan Yarımadasında Nüfusun Dini Yapısı

Balkan ülkelerinde nüfusun dini bakımdan en büyük grubunu Ortodoks Hristiyanlar oluşturmaktadır. Yunanlar, Sırplar, Bulgarlar, Makedonlar, Romenler ve Karadağlılar Ortodoks kilisesine bağlıdırlar ve yaklaşık 55 milyon nüfusa sahiptirler. Hristiyanlardan sonra Müslümanlar yarımadada en fazla nüfusa sahip ikinci din grubunu teşkil ederler. Balkanların yaklaşık %15'i Müslümandır (Karpat, 1993: 27). Türkiye'nin Balkan Yarımadası içindeki topraklarında yaşayan nüfusu dâhil edilirse yarımadadaki Müslüman nüfusu 20 milyon kişiyi bulmaktadır. Türkler, Boşnaklar, Arnavutlar, Torbeşler ve Pomaklar yarımadadaki Müslüman gruplardır. Müslümanların büyük bir kısmı Türkiye, Arnavutluk, Kosova ve Bosna-Hersek'te yaşamaktadır (Kurt, 2012: 500). Ayrıca Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Makedonya'da da önemli miktarda Müslüman nüfus ikamet etmektedir. Üçüncü büyük dini grubu ise Katolik Hristiyanlar teşkil eder. Yaklaşık 4-5 milyon civarında nüfusu olan Katoliklerin büyük bir bölümü Sloven, Hırvat ve Macarlardan oluşmaktadır. Katolikler Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Sırbistan'ın içindeki Voyvodina ve Romanya'nın içindeki Erdel (Transilvanya) bölgesinde yaşamaktadır (Karpat, 1993: 27).

Balkanlarda İslamiyet'in yaygınlaşması ve hâkim olması Osmanlı Devleti'nin yarımadaya gelişiyle birlikte olmuştur. Osmanlılar henüz İstanbul'u fethetmeden önce Balkan Yarımadası'na geçmişler ve burada İslam anlayışı, düşüncesi ve kimliğinin yerleşmesine vesile olmuşlardır. Osmanlı Devleti, Balkan Yarımadası'na geçtikten sonra hem bölgedeki halklardan etkilenmiş hem de bölge halklarını İslam düşüncesi, kültür ve medeniyeti ile etkilemiştir. Dolayısıyla Balkan Yarımadası'ndaki İslam anlayış ve düşüncesi Osmanlı'nın diğer bölgelerindeki İslam anlayış ve düşüncesinden farklı bir karaktere bürünmüştür. Bu İslam anlayışı

yarımadadaki Osmanlı hâkimiyetinden sonra da Balkanlar'ın İslam kimlik ve kültürünü oluşturmaya devam etmiştir (Aruç, 2008: 85-86).

Bölgedeki Yahudilerin kökeni ise çoğunlukla 1492 yılında Endülüs'ten sürülen Yahudilere dayanmaktadır. Osmanlı döneminde Makedonya bölgesi ve Selanik şehrinde önemli nüfusu olan Yahudilerin İsrail devletinin (1948) kuruluşundan sonra bölgeden göç etmesiyle sayıları çok azalmıştır. Günümüzde başta Romanya olmak üzere Balkan ülkelerinde yaşayan Yahudilerin toplam nüfusu 60-80 bin kişiye düşmüştür.

Görüldüğü gibi Balkan Yarımadası birbirinden oldukça farklı ve çeşitli etnik, dini ve mezhep gruplarına ev sahipliği yapmaktadır. Tarih boyunca çeşitli göçlerle birçok kavmin varış ve yerleşme noktası haline dönüşen Balkan Yarımadası, bu farklılık ve çeşitliliğini Osmanlı Devleti idaresinde barış ve huzur içinde sürdürebilmiştir. 19. yüzyıldan itibaren bölgede giderek hız kazanan milliyetçilik hareketleri ve dış kaynaklı destekler ile bölgenin birlik ve güvenlik ortamı bozulmuştur (Yenigün, 2008: 502). Balkan ülkelerinin bu farklı dini, mezhep ve etnik yapısı bölge üzerinde emelleri olan çeşitli ülkelerin Balkan politikalarının dayanak noktasını oluşturmuştur. Dolayısıyla Balkan jeopolitiğini, iç ve dış siyasetini oluşturan en önemli faktörlerin başında bölgenin demografik yapısı gelmektedir.

3.4. Balkanlar'ın Siyasi Tarihi

Balkanların en eski sakinleri İliryalılardır. İliryalılar, Trakyalılar, Yunanlılar ve Daçyalılar; Roma İmparatorluğu'nun Balkanlar'ı hâkimiyeti altına almasından önce bu bölgede yaşamış halklardır. M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren bölgede hızlı bir şekilde Romalılaşma başladı. M.S. 4. yüzyılda Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldı ve bugünkü Hırvatistan ve Slovenya'nın olduğu Balkanlar'ın kuzeybatısı Batı Roma, geri kalanı ise Doğu Roma sınırları içinde kaldı (Karpat, 193: 28). 3. yüzyıldan itibaren Gotlar ve Hunlar, 5. yüzyılda Bulgarlar, 6. yüzyılda Avarların akınları ile birlikte Roma İmparatorluğu güçsüzleşti ve Slavların yarımadaya yayılması için uygun bir zemin meydana geldi. Slavlar Balkanlar'a Roma İmparatorluğu'nun son dönemlerinde gelmişlerdir. Bunların dışında 7. yüzyılda Ogurlar, 9. yüzyılda Macarlar, 9 ve 11. yüzyıllarda Kıpçaklar, Peçenekler, Uzlar bölgeye yerleşmişlerdir (Kurt, 2012: 494). 13. yüzyılda Anadolu'daki Moğol istilasından kaçan Sarı Saltuk ve Türkmenleri bu tarihlerde Balkanlar'a geçmişler ve Dobruca'da (Tuna Nehri ile Karadeniz arasındaki bölge) 10-12 bin kişilik bir Müslüman topluluk oluşturmuşlardır (Karpat, 1993: 29).

Coğrafi yapısı nedeniyle Balkan Yarımadası tarihi süreçte batısı yani Adriyatik kıyıları ile Mora ve ayrıca güneydoğusundan az miktarda göç almıştır. Bölgeye olan büyük göçler ise daha çok kuzey ve kuzeydoğudan gelmiştir. Dolayısıyla bu büyük göçler Balkan Yarımadası'nı bir geçit ve karışma alanı haline getirmiştir. Buraya gelenler hem bölgenin yerlilerini etkilemişler hem de kendileri buradaki kavimlere karışmışlardır (Koloğlu,1993: 43).

Osmanlı Devleti 1354'te Gelibolu Yarımadası'na geçerek Balkanlar'a adım atmıştır. 1361'de Edirne'yi topraklarına kattıktan sonra başkent yapan Osmanlı Devleti, buradan Meriç ve Vardar nehirlerini izleyerek Balkanlar'a akınlar düzenledi. 1389'da I. Kosova Savaşı'yla Sırbistan'ı alan Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'daki hâkimiyeti 1396 yılındaki Niğbolu zaferi ile perçinlenmiştir (Karpat, 1993: 29). Bu tarihlerden itibaren Balkanlar'daki topraklarını sürekli genişleten Osmanlı Devleti'nin 1529 yılındaki Viyana kuşatması ile batıya doğru genişlemesi durdu. Bölgedeki Osmanlı topraklarından Eflak, Boğdan ve Erdel özerk eyaletler olarak yönetilirken yarımadanın güneyi doğrudan imparatorluğa bağlanmıştır. Avrupa'da 1683 yılına kadar toprak kaybetmeyen Osmanlı İmparatorluğu bölgeye 200 yıllık bir barış (Pax Ottomanica) getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu bir yandan bölgeyi fethederken diğer yandan iskân politikası çerçevesinde Türkleri; Bulgaristan, Makedonya ve Trakya'ya (bugünkü Bulgaristan'ın güneyi, Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesi ve Türkiye'deki Gelibolu ile Çatalca Yarımadası'nı içine alan bölgedir. Mesta-Karasu Irmağı bölgenin batıdaki sınırını çizer) yerleştirmiştir. Sadece 1400 ile 1600 yılları arasında yapılan çeşitli yapılar ve eserler göz önüne alındığında bile bölgenin tam bir Türk yurdu haline getirildiği görülecektir. Bu dönemde bölgedeki Türk-Müslüman nüfusu Hristiyan nüfusuna göre oldukça fazladır. 18 ve 19. yüzyıllardan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu sıkıntılı siyasi durum, savaşlar ve ekonomik zorluklar sebebiyle bölgedeki Müslüman nüfusu azalma eğilimi gösterirken Hristiyan nüfusu artmaya devam etmiştir (Karpat, 1993: 30).

18. yüzyılda Avrupa ülkeleri ve Rusya'nın Balkanlar'daki faaliyetleri yayılmacı amaçları doğrultusundaydı ve buradaki hedef bölgedeki topluluklardan daha çok Osmanlı idi (Koloğlu, 1993: 69). 19. yüzyılın başından itibaren ise Fransız İhtilali ve Napolyon Savaşları'nın etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik hareketleri bölgeye çeşitli isyanlar olarak yansımıştır (Atabay, 2012: 35). Bu yüzyılda bölgede ortaya çıkmaya başlayan başta Rusya ve Avusturya'nın destek verdiği bağımsızlık eğilimlerine karşı Osmanlı Devleti, Tanzimat ile beraber merkeziyetçiliği güçlendirmeye çalışarak devletin bütünlüğünü sağlamayı amaçlamıştır (Koloğlu, 1993: 75). 19. yüzyıldan itibaren yayılmaya başlayan isyanlar sonucunda önce Yunanistan olmak üzere daha sonra Sırbistan, Romanya, Bulgaristan ve Arnavutluk bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. 1912-1913 yıllarında gerçekleşen Birinci Balkan Savaşı'nda Rumeli'deki tüm topraklarını kaybeden Osmanlı Devleti Edirne'yi İkinci Balkan Savaşı'nda geri almıştır (Atabay, 2012: 35).

Birinci Dünya Savaşı'na uzanan süreçte Balkan ülkeleri hem birbirleri ile hem de Osmanlı İmparatorluğu ve diğer büyük güçlerle anlaşmazlık ve mücadele içindeydiler. Dolayısıyla Avrupa'da oluşmaya başlayan bloklaşma Balkanlar'ı da etkilemiş (Sürgevil ve Özgül 2014: 26), Balkan ülkeleri de kendilerine taraflar seçmişlerdir. Sırbistan ve Romanya, Rusya'nın yanında konumlanarak İtilaf Devletleri içinde yer almış; Bulgaristan ise Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluklarının olduğu İttifak Devletleri bloğunu seçmiştir.

Şekil 3: Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlar

Kaynak: Glenny (2012: 17).

Büyük Sırbistan'ı kurma amacındaki Kara El Örgütü adlı örgüte üye olan Sırp milliyetçisi Gavrilo Princip'in, Avusturya-Macaristan veliahdı Ferdinand'ı ve eşini 28 Haziran 1914'te Saraybosna'da öldürmesi üzerine Birinci Dünya Savaşı başladı (Atabay, 2012: 111). Balkanlar bu savaşta savaşın başladığı ve gerçekleştiği bir

yer olmuş, savaşın seyrini değiştiren önemli olaylara ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca önemli stratejik ve jeopolitik konumlarından dolayı Balkan ülkelerini, I. Dünya Savaşı'nın her iki tarafı da kendi yanına çekmek için uğraş vermiştir. Örneğin Bulgaristan'ın bu savaştaki durumu böyledir ve onun savaşa katılımı bulunduğu jeopolitik konum itibariyle savaşın gidişatını etkilemiştir.

I. Dünya Savaşı 11 Kasım 1918 tarihinde bitmiş ve Avusturya ile Saint-Germain-en-Laye Antlaşması, Bulgaristan ile Neuilly, Macaristan ile Trianon, Türkiye ile Lozan Antlaşmaları imzalanmıştır. Galip devletlerin kurmayı hedefledikleri yeni düzen, Balkanlar siyasi haritasını da bütünüyle değiştirdi. Bölgedeki ulus-devletlerin sınırları çizilirken galip taraf olan İtilaf Devletleri'nin yanında yer alan Balkan ülkelerinin sınırları, mağlup taraftaki Balkan ülkelerinin sınırları aleyhine genişletilmiştir. Bu durum ise iki savaş arası dönemde Balkanlar'ın en büyük sorunu olan azınlıklar sorununu ortaya çıkardı (Koloğlu, 1993: 97).

1878'de Avusturya'nın işgaline uğrayan Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Bosna-Hersek ve Sırbistan; I.Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya adı altında yeni bir ülke olarak ortaya çıkmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları arasında büyük iç siyasi çalkantılar geçiren Yugoslavya'da da bu dönemde, diğer bölge ülkeleri gibi faşist parti veya şahıs diktatörlüğü hâkim olmuştur (Karpat, 1993: 30).

İki dünya savaşı arasındaki dönem incelendiğinde kendi içinde ayrı özellikler gösteren iki dönem belirginleşmektedir. Bunlardan 1919-1930 yılları arasını kapsayan birinci dönemde bölge ülkelerinin en önemli sorunları demokratikleşme ve ekonomik kalkınma idi (Akşin ve Fırat, 1993: 98). I. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda Komünist hareket, ideoloji ve örgütlenme açısından Balkanlar'da gelişme imkânı buldu. 1921 yılına kadar Balkan ülkelerinin çoğunda Komünist partilerin kurulduğu görülmektedir. Balkan ülkeleri bu dönemde toplumsal ve ekonomik sorunları çözmek için bir yandan sanayileşme ve toprak reformuna hız verirken diğer yandan devrimci hareketleri bastırmak için ordu-polis baskısını arttırma ve muhalefete yasal kısıtlamalar getirme yoluna gitti. 1930-1939 yılları arasını kapsayan ikinci dönem ise bir önceki dönemdeki hedeflerine varmakta başarısız olan Balkan ülkelerinin ekonomik şartların kötülüğünden ve azınlıkların milliyetçilik hareketlerinden güç alan 'anarşik' yapılanmaya son verme amacı doğrultusunda diktatörlük rejimlerinin benimsendiği dönemdir (Akşin ve Fırat, 1993: 98). 1930'larda tüm dünyada etkisini gösteren ekonomik kriz Balkan ülkelerini de etkiledi. Çekilen ekonomik sıkıntılar gençler arasında devrimci hareketlerin daha fazla taraftar toplamasına, buna karşılık devletin baskılarının da artmasına neden oldu. Özellikle Nazi Almanya'sının Balkanlar'daki etkisinin artmaya başladığı 1933 yılından itibaren bölge ülkelerinde parlamenter düzenin sarsılmaya başladığı göze çarpmaktadır. 1930'ların sonlarına doğru devlet baskılarının arttığı görülmektedir. Bu dönemde İtalyanlar Arnavutluk'u işgal ederek yönetimi ele aldılar. Yugoslavya ise giderek daha fazla otoriterleşen bir rejime yöneldi.

II. Dünya Savaşı yıllarında Balkan ülkeleri Alman ve İtalyan işgaline uğramıştır. Sonrasında Sovyet orduları 1944-1945 yıllarında yarımadanın büyük kısmını işgal etmiş ve bölgeyi etkisi altına almaya çalışmıştır. Bu dönemde Yunanistan dışındaki tüm Balkan ülkeleri Komünist rejimlerin yönetimine girmişlerdir. Fakat bu komünizm daha çok 'milli komünizm' şeklinde kendini göstermiş, Marksist ilkeler ancak ekonomide uygulanmıştır (Karpat, 1993: 30).

II. Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği ve ABD Dışişleri Bakanları yapılacak barış antlaşmaları için masaya oturdular. 1947 yılının Şubat ayında ABD ve İngiltere barış anlaşmaları imzalayarak Romanya, Macaristan ve Bulgaristan'ın içişlerinden çekildiler. ABD Truman Doktrini doğrultusunda Sovyet etkisine karşı Türkiye ve Yunanistan'a askeri ve ekonomik yardımlarda bulunacağını ilan etti. Tüm bunlar Sovyetler Birliği'ni daha etkin bir Balkan politikası izlemeye itti. Balkan ülkelerinin Balkan federasyonu gibi bir komünist federal yapılanmaya doğru gitmesi, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den Boğazlar 'da askeri üs istemesi, 1946 yılında federal bir ülke olarak Yugoslavya'nın kurulması, Arnavutluk'ta komünistlerin iktidara gelmesi, Sovyetlerin oynadığı etkin rolle Romanya'da bir darbe ile komünistlerin iktidara gelmesi gibi gelişmeler ile ABD ve Sovyetler Birliği arasında belirginleşen çatışma ve rekabet daha da arttı. Bu dönemde Tito'nun Yugoslavya öncülüğünde bir Balkan Federasyonu oluşturma çabaları Stalin ile arasının açılmasına neden oldu. Arnavutluk Yugoslavya'ya karşı SSCB'nin yanında yer aldı. Ardından Romanya ve Bulgaristan da Yugoslavya ile ilişkilerini kestiler. 1949 yılında Yunanistan'da komünistler yenilgiye uğradılar ve 1952 yılında NATO üyesi olarak ABD'den büyük miktarlarda askeri ve ekonomik yardımlar aldılar. Bu tarihlerden itibaren Balkanlar nispeten karışıklıkların durulduğu, azınlık sorunlarının bir süreliğine de olsa

önemini yitirdiği, ekonomik kalkınmaya öncelik verilen bir bölge haline geldi (Balkanların Dünü-Bugünü-Yarını, 1993: 28-29).

Şekil 4: İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Balkanlar

Kaynak: Glenny (2012, 20).

1985 yılına gelindiğinde Komünist bir ekonomik yapılanma içindeki Balkan ülkelerinin ekonomik sıkıntıları, Sovyetler Birliği'nin silahlanma yarışı ve çeşitli emperyal uygulamalarının bölge ülkeleri üzerindeki olumsuz etkileri artmıştı. Sovyetler Birliği'nde 1985 yılında iktidara gelen Gorbaçov'un 'Glasnost' ve 'Prestroyka' (açıklık, şeffaflık) politikaları çerçevesinde siyasi ve ekonomik yeniden yapılanmaya yönelmesi ve uyguladığı reformlar Balkan ülkelerini de etkilemiştir. Bu dönemdeki gelişmeler ve yaklaşık beş yıl içinde bölge ülkelerinde gerçekleşen demokrasi devrimleri neticesinde Sovyetler Birliği, Balkanlar'daki mevzilerini birer birer kaybetmiştir. Gorbaçov'un başlattığı uygulamalar ve reformlar yalnızca Sovyet Rusya'da değil Balkanlar'da birçok ülkede ve özellikle Yugoslavya'da kendisini gösteren etnik çatışma ve parçalanmalara neden olan milliyetçi hareketlerin yeniden güç kazanmasına sebep olmuştur. 1990 yılı tüm dünyada olduğu gibi Balkanlar'da da 'İki Kutuplu Dünya Sistemi'nin son bulduğu tarihtir (Gürkan, 1993: 170-171). Soğuk Savaş döneminde dondurulan etnik sorunlar ve sınır anlaşmazlıkları, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yeniden gündeme geldi (Yerasimos, 2015: 82). Özellikle 1990 yılından itibaren yarımadadaki etnik çatışmalar ve değişen sınırlar, bağımsızlık hareketleri, savaşlar ve bağımsızlık ilanları, Soğuk Savaş dönemi boyunca adeta dondurulan sorunların Soğuk Savaş döneminin bitmesiyle yeniden ortaya çıktığı anlamına gelmektedir.

Soğuk Savaş'ın bitişine sahne olan bu tarihlerde Bulgaristan, Romanya, Moldova ve Yugoslavya'daki ihtilaller ve parçalanmalar bu ülkeleri Sovyetler Birliği'nin bir uydusu olmaktan çıkardı. Bu arada 1989 yılından itibaren Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde yaşanan iç savaş ise oldukça kanlı geçti. 1946 yılından itibaren Yugoslavya'nın yönetiminde egemen güç olan Sırbistan, 1990'dan itibaren çeşitli milliyetçi hareketler karşısında pozisyon aldı. Cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını kabul etmekle beraber merkezi otoriteye bağlı kalmasını isteyen Miloseviç liderliğindeki Sırbistan 1991 yılında Slovenya, Hırvatistan ve Makedonya'nın bağımsızlıklarını ilan etmelerine engel olamadı. 1992 yılında Sırbistan ve Karadağ 'Yeni Yugoslavya'yı kurdu. 1992 yılında bağımsızlığını ilan eden Bosna-Hersek ise çok kanlı bir savaşa, Sırpların vahşetine ve etnik temizlik uygulamalarına maruz kaldı. Üç buçuk yıl süren savaş sonunda 1995 yılında Dayton Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma gereğince Bosna-Hersek'in % 49'u Sırplara verildi ve uygulamanın sağlanması ve kontrolü için 60 bin kişilik çok uluslu NATO kuvvetleri ülkeye gönderildi (Armaoğlu, 2016: 822-824). Arnavutluk ise 1990 yılında demokratik yönetime geçti.

Balkanlar'da 21. yüzyılda yaşanan önemli iki gelişme ise Karadağ'ın 21 Mayıs 2006'da, Kosova'nın 17 Şubat 2007 Sırbistan'dan bağımsızlıklarını ilan etmeleridir (Çomak, 2008: 225). Böylece Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte 7 bağımsız ülke ve 1 özerk bölge (Sırbistan'ın içindeki Voyvodina özerk bölgesi) ortaya çıkmış oldu.

4. BALKAN YARIMADASI'NIN JEOPOLİTİK ÖNEMİ

Balkan Yarımadası'nın genel coğrafi özellikleri jeopolitiğin tüm bu değişen ve değişmeyen unsurları çerçevesinde analiz edildiğinde, önemli bir jeopolitik konuma sahip olduğu görülür. Balkan Yarımadası'nın fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri zaman faktörü ile ele alındığında, tarih boyunca yarımadanın farklı ülke ve bölgeler için farklı anlamlar ifade etmiş olduğu göze çarpmaktadır. Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan bölge, Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan, bir yandan Avrupa içlerine diğer yandan Akdeniz'e uzanan coğrafi konumuyla tarih boyunca imparatorlukların, ülkelerin, küresel ve bölgesel güçlerin bir buluşma ve mücadele alanı olmuştur. Bu coğrafi bölge tarih boyunca Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Rus Çarlığı, Habsburg İmparatorluğu, İngiltere, Fransa, İtalya ve Osmanlı Devleti'nin karşılaştığı ve etki alanlarının çakıştığı bir bölge olarak birçok savaşa da ev sahipliği yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nın da başladığı yer olan Balkanlar, II. Dünya Savaşı'nın gerçekleştiği en stratejik cephelerden biri konumunda olmuştur (Gürkan, 1993: 259).

Geçmişte Roma İmparatorluğu'nu ikiye ayıran İmparator Valerius Diocletianus'un M.S. 286 yılında Doğu ve Batı Roma İmparatorlukları arasında çizdiği sınır; Osmanlı ile Habsburg İmparatorlukları arasında yer alan sınır; bugün Katolik Slavlar olan Sloven ve Hırvatlarla Ortodoks Slavlar olan Sırplar, Karadağlılar ve Makedonların yaşadıkları bölgeler arasındaki sınırlar hep aynı çizgiyi izlemiştir ve izlemektedir (Gürkan, 1993: 262-263). Medeniyetler Çatışması teorisini geliştiren ve gelecekteki muhtemel çatışmaların büyük medeniyetler arasında vuku bulacağını iddia eden Huntington yukarıda bahsedilen sınır hakkında şunları söylemektedir:

…(Bu sınır) Şimdiki Hırvatistan ve Slovenya'yı eski Yugoslavya'nın geri kalan kısmından hemen hemen tüm olarak ayırarak gider. Balkanlar'daki bu hat, tabii, Habsburg ve Osmanlı İmparatorlukları arasındaki tarihi sınırlara da uygun düşüyor. Bu hattın kuzeyinde ve batısında yaşayan kavimler Protestan ve Katolik'tirler; Avrupa tarihinin Feodalizm, Rönesans, Reform, Reformasyon, Aydınlanma, Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılabı gibi ortak tecrübelerini paylaşmışlardır; genel olarak ve ekonomik açıdan doğudaki kavimlerden daha iyi durumdadırlar ve şu anda müşterek bir Avrupa ekonomisine ve demokratik siyasi sistemler arasındaki birleşmeye artan ölçüde katılmaları beklenebilir. Bu hattın doğu ve güneyindeki kavimler, Ortodoks veya Müslüman'dırlar; tarihi bakımdan Osmanlı ve Çar İmparatorluklarına mensup olmuş ve Avrupa'nın geri kalan kısmına biçim veren hadiselerle ehemmiyetsiz ölçülerde temas kurmuşlardır (Huntington, 2017: 31-32).

Huntington'un teorisi her ne kadar taraflı olarak değerlendirilebilirse de bu ifadeler bize, Balkan Yarımadası'ndaki şiddetli yerel bölünmüşlük durumunun en önemli nedenlerinin coğrafi, etnik, dini ve mezhep kaynaklı olduğunu göstermektedir. Balkan Yarımadası'nın coğrafi ve topografik özelliklerinin daha çok ayırıcı karakterde olması, ulusal nitelikler ile demografik özelliklerin farklılığı ve çeşitliliği, Balkanlar'ın

bugünkü jeopolitik bölünmüşlük durumuna katkı sağlamıştır. Bu nedenlerle geçmişte ve bugün hemen hemen tüm Balkan devletleri arasında, ikili veya çok taraflı sınır, toprak ve azınlık sorunları var olmuştur. Balkanlar'daki ülke ve ulusların bölge dışından çeşitli müttefikler edinmeleri dış müdahalelere kapı aralamıştır. Tüm bu coğrafi, demografik, siyasi, dini ve mezhebi nedenlerden kaynaklanan sürtüşmeler, çatışmalar ve dış müdahalelerin oluşturduğu kararsızlık ve istikrarsızlık, Balkanlar siyaseti ve stratejisinin temel özelliği olagelmiştir (Gürkan, 193: 262-263).

Balkan Yarımadası'nın oldukça girintili-çıkıntılı ve uzunluğu fazla kıyılarının 6 farklı denize açılması coğrafi, siyasi, askeri ve stratejik öneminin yanı sıra Balkan ülkelerine deniz ulaşımı ve ticareti alanlarında da avantaj sağlamaktadır (Gürkan, 1993: 265). Bir iç suyolu hattı teşkil eden Tuna nehri bu bakımdan oldukça önemlidir. Avrupa Birliği'nin ortak ulaştırma politikası çerçevesinde oluşturulan ulaştırma koridorları arasında 7. Koridor olan Tuna nehri; Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Hırvatistan, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Moldova ve Ukrayna'yı iç suyolu ile birbirine bağlayan bir güzergâhtır. Tuna nehri bir yandan 7. Koridora üye olan yukarıda sayılan on ülkeyi suyolu ile birbirine bağlaması, diğer yandan Karadeniz'e ulaşarak Karadeniz ve Kuzey Denizi arasındaki bağlantıyı sağlayan bir hat olması açısından oldukça önemlidir.

Tarihi İpek Yolu'nun demiryolu ile canlandırılmasını amaçlayan ve bu hedef doğrultusunda Çin'in başkenti Pekin'den, Avrupa'nın batısındaki Britanya adasına İngiltere'nin başkenti Londra'ya kadar uzanacak olan demiryolu hattının güzergâhı üzerinde yer alan Balkanlar, Türkiye ile beraber bir köprü görevi ifa edecektir. Balkanlar'ın kıtaları birbirine bağlayan bu konumu ayrıca ona, bu ticari demiryolu hattı sayesinde birçok ekonomik kazanım sağlayacaktır.

On bir kurucu üyesi bulunan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu üyelerinden beşi Balkan ülkesidir. Dolayısıyla bu ekonomik örgüt Balkanlar için oldukça önemlidir. Balkan ülkeleri ile Karadeniz çevresindeki ülkeler ve Karadeniz vasıtayla Hazar havzası ülkeleri arasında ortak bir anlaşma zemini teşkil eden bu ekonomik örgütün gelecekte daha aktif hale getirilmesi, yarımada için oldukça faydalı olacaktır (Gürkan, 1993: 268).

4.1. Avrupa Açısından Balkan Yarımadası'nın Jeopolitik Önemi

Balkanlar'ın bu jeopolitik ve stratejik konumu Orta ve Doğu Avrupa'da yaşanan hemen tüm savaşlarda, hem savunan ve hem de taarruz eden taraflar için oldukça önemli olmuştur. Bu cümleden hareketle Balkan Yarımadası'nın konumu Avrupa'ya Akdeniz ve Orta Doğu'da etkili olma imkânı vermekte; Avrupa kıtasının güvenliği ve bütünlüğünü sağlamak adına geliştirilen stratejilerde bölgenin Avrupa'ya uyumu ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin bölgeyi Avrupa'ya entegre etme adına yaptığı çalışmalar ve uygulamalar bu perspektiften okunmalıdır.

Günümüzde Balkanlar, ABD ve Avrupa Birliği arasındaki rekabete sahne olmaktadır. Bu bağlamda her iki tarafın da temel amacı yarımada üzerindeki etkisini arttırmaktır. 1999 yılında oluşturulan Güneydoğu Avrupa İstikrar Paktı; Balkan ülkeleri, AB, ABD ve Türkiye gibi örgütler ve ülkelerin katılımıyla gerçekleşmiştir. Paktın amaçları siyasi ve ekonomik reformların yapılması, bölge ülkelerindeki demokratik yapılanma sürecinin hızlandırılması, ekonomide özel sektör yatırımların arttırılması ve bölgesel kalkınma projelerinin desteklenmesi şeklindedir (Çomak, 2008: 227).

Zikredilen tüm bu sebeplerden dolayı AB özellikle siyasi ve ekonomik alanda Balkan coğrafyasında etkili olma yolunu seçmiştir. Avrupa; siyasi olarak Balkan ülkelerinin AB'ye girişlerinin yolunu açmak, bu doğrultuda uyum politikalarının bölge ülkelerinde karşılık bulmasını sağlayarak bölgeyi AB'ye entegre etmeye çalışmak gibi faaliyetlerde bulunurken, diğer taraftan bölgede serbest ticaret alanının kurulması, ekonominin iyileştirilmesi ve yapılacak ticari anlaşmalar ile ekonomik alanda da ilişkiler tesis etmeye çalışmaktadır.

4.2. Rusya Açısından Balkan Yarımadası'nın Jeopolitik Önemi

Rusya açısından tarih boyunca Balkanlar jeopolitik önemini muhafaza etmiştir. Balkanlar'ın Akdeniz'e olan bağlantısı Rusya'ya Güney Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya ulaşma ve bağlantı kurma imkânı

vermektedir. Aynı zamanda Karadeniz ve Akdeniz'in bir parçası durumunda olan Balkan Yarımadası Rusya'yı Avrupa'ya bağlamakta, önemli bir ticaret yolu bağlantısı sağlamaktadır. Balkanlar ayrıca Rusya'ya ya da Doğu Avrupa'ya yapılacak herhangi bir saldırı için uygun jeopolitik ve stratejik alan özelliğindedir. Bazı Balkan ülkeleri ile Rusya arasındaki etnisite ve din-mezhep birliği, Rusya'nın tarih boyunca Slav-Ortodoks unsurları barındıran Balkan Yarımadası ile bir bütün Rus İmparatorluğu kurma idealinin dayanak noktasını oluşturmaktadır (Demirci, 2008). Rusya'nın tarihi 'sıcak denizlere inme' ideali, boğazlara hâkim olma isteği, Rusya'nın egemenliği altında bütün Slavları birleştirme amacı güden Pan-Slavizm akımı (Atabay, 2012: 37), bölgede geçmişte Osmanlı Devleti'nin, bugün ise Avrupa'nın etkisini azaltma isteği gibi nedenler, Balkanlar'ın Rusya açısından jeopolitik ve stratejik olarak oldukça önemli olmasını sağlayan başlıca etkenlerdir. Tüm bu nedenlerden dolayı Rusya için Balkanlar'ın jeopolitiği her zaman önemli olmuş, dönemsel olarak yoğunluğu değişmekle birlikte tarih boyunca yarımada üzerinde etki sahibi olmaya çalışmıştır.

Rusya'nın Balkan Yarımadası üzerindeki politikalarının temel amaçları; yarımadada etkinliğini arttırma ve nüfuz alanını genişletme, bölgede sağladığı ekonomik çıkarlarını koruma ve devam ettirme, Türkiye'nin bölgedeki etkisini sınırlandırarak nüfuz alanını azaltma, ABD öncülüğündeki NATO'nun bölgedeki etkinliğini kırmak ve arttırmasını önlemek şeklinde sıralanabilir. Bu amaçla Rusya en başta Sırbistan ile yakın ilişkiler içerisindedir. Yine Ortodoks ülkeler olan Bulgaristan, Sırbistan, Romanya, Yunanistan, Karadağ ve Makedonya ile aynı zamanda Slav olan Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan, Hırvatistan ile sıkı ilişkiler tesis etme yoluna gitmektedir. Dolayısıyla Slav etnik grubu ve Ortodoksluk, Rusya'nın bölgedeki amaçları için bir zemin teşkil etmektedir. Böylece Rusya Adriyatik, Karadeniz ve Balkanlar'da etki alanını genişletme amacı doğrultusunda hareket etmektedir (Çomak, 2008: 227).

4.3. Türkiye Açısından Balkan Yarımadası'nın Jeopolitik Önemi

Türkiye Balkanlar ile coğrafi olmasının yanı sıra tarihi, siyasi ve kültürel manada sıkı bağlara sahiptir. Beş yüz yıldan fazla bir süre Balkan coğrafyasının hâkimi durumunda olan Osmanlı Devleti'ne uzanan tarihi bağlar, bugün Balkanlar'ın Türkiye için önemli olmasında oldukça etkilidir. Ayrıca bölgede yaşayan Osmanlı bakiyesi Türkler ve yine bölge Müslümanları ile ilişkiler, bu nüfusun bölgede varlığını refah içinde devam ettirebilmesi Türkiye için oldukça önemlidir. Dolayısı ile tarihi ve kültürel bağlar, bugün Türkiye'nin Balkanlar siyasetini belirlemesinde etkili olan başlıca faktörlerdendir.

Balkanlar; Türkiye'nin Avrupa ile bağlantısını sağlayan bir konumda bulunması, Boğazların ve İstanbul'un korunması için oluşturacağı stratejilerde savunma hattı teşkil edebilecek bir jeopolitiğe sahip olması, uzun süredir ilişkilerinin sorunlu olduğu Yunanistan ile kara bağlantısını sağlaması ve bölgede Yunanistan'ı dengelemeye çalışması, Balkanlar'ın hava ve kara taşımacılığında önemli bir geçiş alanı olması, hem Karadeniz'e hem Akdeniz'e sınırı olması sebebiyle bu iki deniz arasındaki kara bağlantısını sağlaması açısından oldukça önemlidir (Sancaktar, 2010). İstanbul ve Çanakkale Boğazlarından itibaren başlayan Balkan Yarımadası, geçmişte Osmanlı Devleti, bugün Türkiye için ileri savunma bölgesi durumundadır. Dolayısıyla Doğu Trakya, İstanbul ve Boğazların savunması için Balkanlar hayati bir rol oynamaktadır.

Balkan yarımadası Türkiye'nin Avrupa'ya açılan yoludur. Türkiye'nin Avrupa ile olan yoğun ekonomik ilişkilerinin en kısa bağlantı yolunu teşkil eden Balkan Yarımadası'nın istikrarlı ve güvenli bir yapıya kavuşması bu bakımdan da önemlidir. Hem kara hem hava hem de suyolu ticaretinde Avrupa, Asya ve Ortadoğu'yu birbirine bağlayan yarımada aslında bu yönüyle Türkiye'nin üç kıta arasındaki köprü konumunu pekiştirmektedir.

Yarımada bu konumuyla ayrıca Ortadoğu petrolleri ile Hazar petrol ve doğalgazının Avrupa pazarlarına taşınması için bir geçiş yolu üzerindedir.

Yunanistan'ın yarımadadaki konumu da Türkiye için Balkanlar'ı önemli kılan bir diğer husustur. Özellikle Adalar (Ege) Denizi ve Kıbrıs konusunda iki ülke arasında sorunlar bulunması Türkiye'yi, Yunanistan'ı Balkanlar'da dengeleme politikası izlemeye sevk etmiştir. Balkan Yarımadası'nda daha güçlü bir Türkiye, Yunanistan karşısında önemli avantajlar elde etmiş olacaktır.

Osmanlı'nın bölgede otoritesini kaybetmeye başladığı 18. yüzyıldan itibaren bölgedeki egemen güç boşluğunu Avrupa ülkeleri ve Rusya doldurmak istemiştir. O tarihten itibaren Türklerin Balkanlar'da giderek azalan etkisi 1990'lı yıllardan itibaren yeniden artmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve Yugoslavya'nın dağılması ile beraber Balkanlar'da bölünme ve parçalara ayrılmayı ifade eden 'Balkanlaşma' süreci hız kazandı. SSCB'nin dağılmasıyla Balkanlar'da bir güç boşluğu ortaya çıktı. Bu dönemden itibaren küresel ve/veya bölgesel güç sahibi olan ülkeler bölgede nüfuz mücadelesine girdiler. Türkiye'de bu dönemde Balkan devletleri ile yakın ilişkiler kurma yoluna gitti. Özellikle Türkiye'nin bölgeyle olan tarihi bağları ve bölgedeki Türk ve Müslüman unsurlar, Balkanlar'ı Türkiye açısından önemli kılmaktaydı. Soğuk Savaş'ın bitişini takip eden yıllarda Türkiye'nin özellikle Bosna-Hersek ve Makedonya ile ilişkileri oldukça ileri seviyede seyretmiştir. Türkiye, Yugoslavya'nın bütünlüğünün devam etmesinden ve sorunların barışçıl yollarla çözülmesinden yanaydı. Bosna Savaşı'nda ise Türkiye, Bosna'ya uygulanan silah ambargosunun kaldırılması, savaşın sona erdirilmesi ve barışın sağlanması için oldukça aktif bir politika izledi. Bosna'nın bağımsızlığını ilan ettiği süreçten itibaren ise Bosna'nın toprak bütünlüğünün korunmasından yana olmuştur. Ayrıca Türkiye, Dayton Anlaşması'ndan sonra kurulan 'Barışı Uygulama Konseyi ve Yönlendirme Kurulu'nun üyesidir (Öksüz, 2010: 231-259) .

Kosova krizinde de Türkiye, önce Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünden yana tavır takınırken, gittikçe artan şiddet karşısında Arnavutların yanında yer almıştır. Kosova ile olan tarihi, kültürel ve dini bağlarından dolayı gelişmeleri yakından takip etmiş ve diplomatik açıdan sorunların çözümüne katkıda bulunmaya çalışmıştır. Kosova'nın bağımsızlığını tanımış, Müslüman Arnavutların ve Türk azınlığın haklarının korunmasına önem vermiştir (Şahıdov, 2010: 1869-1871). Türkiye'nin günümüzdeki Balkan politikası da bölgenin kalıcı istikrarının sağlanmasına önem verdiğini göstermektedir.

5. SONUÇ

Balkan Yarımadası'nda Yugoslavya, Arnavutluk, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Türkiye'nin Trakya Yarımadası (Doğu Trakya) Osmanlı İmparatorluğunun kadim topraklarında kurulan ülkelerdir. Yugoslavya'nın 1990 sonrası parçalanması ile yedi ülke daha (Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Sırbistan, Karadağ ve Kosova) bölgede bağımsızlığını ilan etmiştir.

Balkan Yarımadası Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan bir geçiş yolu üzerinde yer alır. Hem denizden hem karadan bölgeye giriş imkânının bulunması; Avrupa, Rusya ve Türkiye'yi birbirine bağlaması; Adriyatik, Ege, İyon denizi ve Karadeniz vasıtasıyla açık denizlere çıkış imkânı sağlaması, Karadeniz üzerinden Kafkaslara ve Hazar enerji havzasına en yakın ulaşımı sağlaması gibi özellikleri ile jeopolitik bakımdan ön plana çıktığı görülmektedir.

Balkan Coğrafyasının Avrupa ile Asya arasında bir geçiş güzergâhında olması, bölgenin tarih boyunca birçok savaş ve istilalara maruz kalmasına neden olmuştur. Ayrıca yer şekilleri, bitki örtüsü vb. coğrafi etmenler de bölgede farklı kültürel yapıların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Slavlar, Rumenler, Türkler, Yunanlar ve Arnavutlar yarımadada en fazla nüfusa sahip olan etnik gruplardır. Balkan ülkelerinde nüfusun dini bakımdan en büyük 3 grubu sırasıyla Hıristiyan Ortodokslar, Müslümanlar ve Katolik Hıristiyanlar oluşturmaktadır. Ayrıca bölgede az sayıda Protestan ve Yahudi de bulunmaktadır.

Balkan Yarımadası'nın konumunun Avrupa'ya Akdeniz ve Orta Doğu'da etkili olma imkânı vermesi ve Avrupa kıtasının güvenliği ve bütünlüğünü sağlaması için anahtar bölgelerden birini teşkil etmesi onu Avrupa nezdinde önemli kılmaktadır. Günümüzde Balkanlar, ABD ve AB arasındaki rekabete de sahne olmaktadır. Sırbistan'dan bağımsızlığını ilan etmesinden sonra ortaya çıkan Kosova krizini fırsata çeviren ABD, bu ülkede Balkanlardaki en büyük askeri üssünü inşa etmiştir.

AB, Balkan ülkelerinden Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Slovenya ve Hırvatistan'ı tam üye olarak birliğe dâhil ederken, Türkiye ile birlikte, Makedonya, Kosova, Sırbistan ve Arnavutluk da sırada beklemekteler. AB'nin nüfusunun yaşlanması, üye ülkeler arasında sorunlar yaşaması, İngiltere'nin de birlikten ayrılma kararı almasından sonra, AB'nin geleceği ve Balkan ülkeleri ile uyumu konusu belirsizliğini sürdürmektedir. Rusya ve Türkiye gibi bölgesel güçlerin ekonomik ve siyasi olarak güçlenmeleri Balkan ülkeleri için yeni ittifak alternatifleri oluşturmaktadır.

Rusya açısından ise Balkanlar, tarih boyunca jeopolitik önemini muhafaza etmiştir. Balkanlar'ın Akdeniz'e olan bağlantısı Rusya'ya Güney Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya ulaşma ve bağlantı kurma imkânı vermektedir. Balkan ülkeleri ile Rusya arasındaki etnisite ve din-mezhep birliği, Rusya'nın bölgedeki varlığını arttırmak istemesinin diğer bir önemli nedenidir. Rusya; Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Romanya ile tarihi ve kültürel bağları sebebiyle yakın ve stratejik ilişkiler kurmaktadır. Rusya'nın Balkan ülkeleri üzerinde nüfuzunun son yıllarda önemli ölçüde artmasına, bölge ülkelerinin başta doğalgaz olmak üzere enerji alanında Rusya'ya bağımlı olmaları önemli rol oynamaktadır.

Türkiye Balkanlar ile coğrafi, siyasi, kültürel ve tarihsel manada sıkı bağlara sahiptir. Türkiye son yıllarda Bosna-Hersek, Kosova, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan başta olmak üzere bütün Balkan ülkeleri ile ekonomik ve kültürel bağlarını güçlendirme çabasındadır. Osmanlı Devleti'nin beş yüz yıldan fazla bir süre hâkimi durumunda olduğu Balkan coğrafyası, bugün de Türkiye için oldukça önemlidir. Türkiye'nin Avrupa ile karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu bağlantısını sağlayan bir konumda bulunması sebebiyle Balkanlar, Türkiye'nin batıya açılan kapısıdır.

Balkan Yarımadası, Doğu Roma ve Osmanlı İmparatorlukları döneminden beri İstanbul'un doğal hinterlandı olan bir bölgedir. İstanbul ile bütünlük teşkil eden Balkanlar ve Anadolu, adeta bir vücudun azaları gibidir. Balkan coğrafyası ile bağı kopartılan İstanbul eksik, İstanbul'dan koparılan Balkan ülkeleri ise vücudun ana gövdesinden ayrılan bir uzuv gibi tek başına işlevsiz kalırlar. Bu sebeple Türkiye ile Balkanlar; siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda mümkün olan en üst düzeyde etkileşim ve bütünleşme halinde olmanın yollarını aramalıdır. Türkiye'nin gelecekteki Balkan siyaseti, karşılıklı işbirliği imkânlarını geliştirerek, bölgenin kalıcı istikrarının sağlanması olmalıdır.

KAYNAKÇA

Akşin, Sina ve Fırat, Melek. (1993). İki Savaş Arası Dönemde Balkanlar. İsmail Soysal (Edt.), Balkanlar içinde. (s.98-124). İstanbul: Eren Yayınevi.

Armaoğlu, Fahir. (2016). 20. yüzyıl siyasi tarihi. İstanbul: Timaş Yayınları.

Aruç, Numan. (2008). Balkanların İslam Kimliği, Uluslararası Balkan Kongresi, (s.83-86), Tasam, İstanbul.

Atabay, Mithat. (2012). 20. yüzyılda Türkiye ve Balkanlar, Kriter Yayınevi, İstanbul.

Balkanlar'ın Dünü-Bugünü-Yarını. (1993), Harp Akademileri Basımevi, İstanbul:

Çomak, Hasret. (2008). Balkanlar ve Bosna-Hersek'in Jeopolitiği, Uluslararası Balkan Kongresi. (s. 225-230), Tasam, İstanbul.

Demirci, Saadat Rüstemova. (2008) Rusya'nın Balkan Politikası, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM).

Glenny, Misha. (2012). The Balkans Nationalism, War, and the Great Powers 1804-1999. Toronto: House of Anansi Press.

Gürkan, İhsan. (1993). İkinci Dünya Savaşından Günümüze Değin Balkanlar. İsmail Soysal (Edt.), Balkanlar içinde. (s.127-178), Eren Yayınevi, İstanbul.

Gürkan, İhsan. (1993). Jeopolitik ve Stratejik Yönleriyle Balkanlar Ve Türkiye Geçmişin Işığında Geleceğe Bakış. İsmail Soysal (Edt.), Balkanlar içinde. (s.259-269), Eren Yayınevi, İstanbul.

Huntigton, Samuel P. (2017). Medeniyetler Çatışması mı? Murat Yılmaz (Drl.). Medeniyetler Çatışması içinde, Vadi Yayınları, İstanbul.

Hupchick, Dennis P. (2002). The Balkans From Constantinople to Communism. New York: Palgrave.

İlhan, Suat. (1999). Balkanların Gelişen Jeopolitiği, Türk Kültürü. 37 (430). 77-83.

Kaçmaz, Muhammet. (2014). Balkan Coğrafyası. Z. İskefiyeli, B.Çelik, S. Yazıcı (Edt.), Türk Tarihinde Balkanlar içinde. (s.11-37). Sakarya Üniversitesi Balkan Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları, Sakarya.

Karpat, Kemal H. (1993). Balkan Coğrafyası. İslam Ansiklopedisi, (Cilt 8, s.25-32), İstanbul.

Kodaman, Timuçin ve Birsel, Haktan. (2014). 21. Yüzyıl Balkan Jeopolitiğinin Çok Boyutlu Bir Bakış Açısı İle İncelenmesi ve Türkiye'ye Etkilerinin Değerlendirilmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 19 (1). 49-64, Isparta.

Koloğlu, Orhan. (1993). Osmanlı Döneminde Balkanlar. İsmail Soysal (Edt.). Balkanlar içinde. (s.41-96), Eren Yayınevi, İstanbul.

Kurt, Halil. (2012), Balkan Ülkelerinde Nüfusun Etnik ve Dini Yapısı. Uluslararası Balkan Sempozyumu, (s.492-516), İstanbul.

Kurt, Halil. (2015). Balkan Ülkelerinin Genel Demografik Yapısı. Yeni Türkiye Dergisi, balkanlar Özel Sayısı (66). s. 972-978, Ankara.

Mc Carthy, Justin. (2002). Population History Of The Middle East And The Balkans. İstanbul: The Isis Press.

Öksüz, Hikmet. (2010). Soğuk Savaş Sonrası Türkiye'nin Balkan Politikası. Uluslararası Balkan Dil, Kültür ve Medeniyet Sempozyumu. (s.231-259). Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Öztuna, Yılmaz. (2006). Avrupa Türkiye'sini Kaybımız Rumeli'nin Elden Çıkışı, Babıali Kültür Yayıncılık,

İstanbul.

Sancaktar, Caner, (2010), Balkanlar Türkiye İçin Neden Önemli?, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM).

Sandıklı, Atilla. (2011). Jeopolitik ve Türkiye: Riskler ve Fırsatlar, Bilgesam, Rapor No:27, İstanbul.

Sürgevil, Sabri, Özgül, Cihan. (2014). Balkanlar-II. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

Şahıdov, Ahmet. (2010). Uluslararası İlişkiler, Balkanlar ve Türkiye'nin Yaklaşımı. 2.Uluslararası Balkanlarda Sosyal Bilimler Kongresi. (s.1867-1874). Prizren: Sakarya Üniversitesi, Priştine Üniversitesi, Bozok Üniversitesi, Türk Bilim Araştırma Vakfı.

Yenigün, Cüneyt. (2008). Balkanlar'da Otokton Türk Varlığı. Uluslararası Balkan Kongresi, (s.501-515), Tasam Yayınları, İstanbul.

Yerasimos, Stefanos. (2015). Milliyetler ve Sınırlar Balkanlar, Kafkasya ve Orta-Doğu, (Ş. Tekeli Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yiğit, Ali. (2015). Balkan Yarımadası'nın Beşeri Coğrafya Özellikleri ve Türk ve/veya Müslüman Nüfus Varlığı. Yeni Türkiye Dergisi, 1 (66). 943-971, Ankara.

https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/ 18 Mart 1018